

Received: 20-04-2020
Revised: 13-06-2020
Accepted: 30-06-2020

การวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทยและการวิเคราะห์ประเด็นจริยธรรมและสิทธิเด็ก Framing of Children in Thai Newspapers and Analysis of Ethics and Children's Rights Issues

การดา ร่วมพุ่ม¹

Karada Ruampum

waleewilai@gmail.com

มนวิภา วงรุกริระ²

Monwipa Wongrujira

monwipaw@hotmail.com

สันทัต ทองรินทร์²

Santat Thongrin

santat.tho@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ลักษณะของกรอบข่าวเด็กในข่าวหน้า 1 (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการวางกรอบข่าวเด็ก และ (3) ทศนคติของผู้รับสารที่มีต่อกรอบข่าวเด็กในข่าวหน้า 1 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสร้าข้อสรุปเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า (1) หนังสือพิมพ์ไทยมุ่งวางกรอบการระบุสภาพปัญหามากที่สุด ส่วนกรอบการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามีน้อยที่สุด การวิเคราะห์จริยธรรมพบว่า พาดหัวข่าวและความนำขัดหลักจริยธรรมว่าด้วยการตัดสินใจพิพากษา การด่าทอประณาม และการเร้าอารมณ์ด้วยถ้อยคำรุนแรง ส่วนภาพข่าวขัดหลักจริยธรรมว่าด้วยการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเปิดเผยตัวตน และการสร้างภาพเหมารวมให้กับเด็ก ผลการศึกษากรอบข่าวเด็กตามแนวคิดสิทธิเด็ก พบว่า หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับการวางกรอบสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองมากที่สุด ขณะที่กรอบข่าวสิทธิในการมีส่วนร่วมถูกนำเสนออย่างน้อยที่สุด (2) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทย ได้แก่ นโยบายขององค์กร คุณค่าข่าว และบุคลากรข่าว ส่วนปัจจัยภายนอกได้แก่ เทคโนโลยี การแข่งขัน สังคมและวัฒนธรรม และการกำกับดูแล (3) กรอบข่าวเด็กเชิงบวกทำให้ผู้ปกครองเข้าใจธรรมชาติของเด็กมากขึ้น ขณะที่กรอบข่าวเด็กเชิงลบ ส่งผลให้ผู้ปกครองเกิดความวิตกกังวลกลัวจะเกิด

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Doctor of Philosophy Program in School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

เหตุการณ์ที่ไม่ดีกับลูกหลานในฐานะผู้ถูกระงับ นักวิชาการสื่อสารมวลชนและผู้แทนองค์กรด้านเด็ก เห็นว่า การขาดจริยธรรมและไม่คำนึงถึงสิทธิเด็กในการรายงานข่าวส่งผลให้เกิดการละเมิดอัตลักษณ์บุคคลของเด็ก การเปิดเผยตัวตนของเด็ก การปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมเชิงลบ ตลอดจนการแฝงอคติในการแบ่งเชื้อชาติ ชนชั้น และภูมิภาค ผ่านการเลือกนำเสนอเพียงบางแง่มุมและการผลิตซ้ำ

คำสำคัญ: การวางกรอบ, หนังสือพิมพ์, จริยธรรมสื่อ, สิทธิเด็ก

Abstract

The objectives of this research were to study (1) news framing of children in the front-page of Thai newspapers; (2) the factors affecting the news framing; and (3) the audiences' attitudes towards the news framing of children. This was a mixed methods research. Quantitative data were analyzed using frequency and percentage. Qualitative data were analyzed through inductive conclusion.

The results showed that (1) Thai newspapers intended to primarily problem-definition frame the most, while treatment-recommendation frame appeared the least. Analysis of ethical issues in reporting children news showed that some of the headlines and lead paragraphs were unethical because they were judgmental, insulting and evoked emotion using violent terminology. Some of the photographs were unethical in 3 ways: they degraded human dignity, revealed individuals' private identity, and stereotyped negative image of children. In terms of children's rights, the newspapers put a priority on portraying news about the right to be protected. They put the least priority on reporting about children's rights to participate. (2) Both internal and external factors affected the children news framing of Thai newspapers. Internal factors were the media organization policy, evaluation of newsworthiness, and the level of media professionalism of the reporters. External factors consisted of changes in technology that brought about changes in other external factors, such as media business competition, social and cultural factors, media regulation. (3) As for the audiences' attitudes toward the children news framing, positive news stories helped them understand the nature of children better, while negative news stories made them scared and worried that their children could become the victim in similar situations. Mass communication experts and NGO workers gave the opinion that newspapers acted unethically without proper regard for children's rights; these led to violate children rights, such as revealing their identities in public, instilling negative attitudes and the wrong values in the public mind, and being biased against certain races, classes, and regions by presenting only certain frame of news stories and through repetition and reproduction.

Keywords: Framing, Newspaper, Media ethics, Children's rights

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เด็ก” ในความหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

ในฐานะปัจเจกบุคคลเด็กทุกคนมีสิทธิตามกฎหมายไม่ต่างจากผู้ใหญ่ ขณะเดียวกันในความเป็นเด็กที่อาจมีวุฒิภาวะไม่มากเท่าผู้ใหญ่ เด็กควรได้รับการดูแลปกป้องคุ้มครอง ส่งเสริม และพัฒนา จากหน่วยที่เล็กที่สุดคือครอบครัว ขยายไปสู่โรงเรียน ชุมชน และสังคมโดยรวม

รัฐบาลไทยประกาศรับรองสิทธิของเด็ก ด้วยการจัดทำปฏิญญาเพื่อเด็ก (The National Declaration on Children - NDC) เมื่อปี 2534 ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ ปี 2532 (UN Convention on the Rights of the Child - CRC) ที่กำหนดให้เด็กมีสิทธิเท่าเทียมกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้ใหญ่ โดยมีสาระสำคัญสำหรับการคุ้มครองสิทธิเด็ก 4 ประการ คือ 1) สิทธิในชีวิตและการอยู่รอด 2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา 3) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และ 4) สิทธิในการมีส่วนร่วม

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นกับเด็กถูกสะท้อนผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ในทุกรอบแบบของการนำเสนอ ทั้งนี้ หนังสือพิมพ์เป็นหนึ่งในสื่อมวลชนที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กให้ประชาชนรับทราบมายาวนาน มีการรายงานข่าวเด็กทั้งหน้าในซึ่งเป็นหน้าสำหรับเด็กโดยเฉพาะ และประเด็นที่สำคัญมากก็จะถูกรายงานในหน้า 1 ซึ่งผู้อ่านจะเข้าถึงได้ง่ายกว่า

สื่อมวลชนในฐานะผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ทำหน้าที่คัดกรองข้อมูลข่าวสารสู่สังคม พึงตระหนักว่าต้องรายงานข่าวสารอย่างไรจึงจะไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมและผู้ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะเด็กซึ่งเป็นบุคคลที่เปราะบางกว่าผู้ใหญ่ การได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจจากการตกเป็นบุคคลในข่าวอาจเป็นบาดแผลฝังใจไปตลอดชีวิต แต่จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่พบเห็นผ่านสื่อประเภทต่างๆ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับเด็กมักถูกละเลย ในหลายกรณีมีการละเมิดสิทธิเด็ก แสดงให้เห็นว่าในบางครั้งกระบวนการคัดเลือกประเด็นข่าวและการนำเสนอเนื้อหาข่าวไม่สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในนโยบายการส่งเสริมและคุ้มครองเด็ก

ในกระบวนการรายงานข้อมูลข่าวสารกองบรรณาธิการซึ่งทำหน้าที่คัดกรองข้อมูลให้เห็นว่าสำคัญที่สุดเพื่อนำเสนอสู่สาธารณชนนั้น ได้เลือกบางแง่มุมของเหตุการณ์มานำเสนอ ซึ่ง Entman (1993) ได้อธิบายไว้ตามแนวคิดการวางกรอบ (framing theory) ว่า การวางกรอบเกี่ยวข้องกับ “การเลือก” (selection) และ “การเน้น” (salience) เป็นการเลือกมุมมองใดมุมมองหนึ่งที่มีต่อสภาพที่เกิดขึ้นจริงและมุมมองนั้นให้เด่นขึ้นมาผ่านเนื้อหาในการสื่อสาร โดยการระบุสภาพปัญหา อธิบายสาเหตุ ประเมินค่าเชิงศีลธรรมความดีงาม และ/หรือ เสนอแนวทางแก้ไข สำหรับประเด็นปัญหาเหล่านั้นด้วย

Scheufele (1999) ได้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของการวางกรอบกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ว่า การวางกรอบแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างกรอบของสื่อมวลชน โดยผู้สื่อข่าวรวมทั้งคนอื่นๆ ที่ทำงานในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องในองค์กรสื่อภายใต้สภาวะการทำงานตามหน้าที่ประจำ เชื่อมโยงกับแหล่งข่าวในการสื่อข่าวและรายงานข่าว พิจารณาคุณค่าข่าวและเลือกมุมมองของข่าว ก่อนจะรายงานออกไป 2) การส่งต่อแนวคิดมุมมองไปยังผู้รับสารผ่านสื่อ และ 3) ผู้รับสารบางส่วนยอมรับกรอบแนวคิดหรือมุมมองที่ถูกถ่ายทอดออกมาผ่านข่าวสาร นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ มุมมอง และพฤติกรรม

de Vreese (2005) ได้อธิบายการวางกรอบในรูปของกระบวนการ แสดงให้เห็นองค์ประกอบ 2 ส่วนหลักในการวางกรอบข่าวสาร ได้แก่ 1) Frame-building เป็นการสร้างกรอบจากผู้ส่งสารคือนักสื่อสารมวลชนลงในเนื้อหาสารซึ่งก็คือเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อ (frame in the news) โดยมีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กรสื่อ (Framing in the newsroom) เป็นตัวแปรสำคัญ และ 2) Frame-setting เป็นการอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์เชิงผลกระทบระหว่างกรอบข่าวจากเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อ (frame in the news) กับการรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร (framing effects)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการวางกรอบในประเทศไทยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาข่าวการเมือง เช่น งานวิจัยของ ดวงกมล เทวพิทักษ์ (2555) อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2556) และ สราธร บุญสิทธิ์ (2560) เป็นต้น มีงานวิจัยที่ศึกษาในด้านอื่นๆ เช่น ข่าวเศรษฐกิจ (Supadililoke, 2012) ข่าวสิ่งแวดล้อม (Salathong, 2015) ประเด็นศาสนา (อัญนิดา น้อยวงศ์, 2561) ข่าวอาชญากรรม (เบญจพร ศรีดี และชนัญสรุ อรณพ ณ อยุธยา, 2561) ฯลฯ แต่ยังไม่มีการศึกษาการวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทยโดยตรง ศึกษาในแง่มุมของบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนต่อการรายงานข่าวเด็กเป็นส่วนใหญ่

ขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อที่ผ่านมามีข้อค้นพบใกล้เคียงกัน กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ยังมีการรายงานข่าวสารที่ขัดหลักจริยธรรมวิชาชีพในด้านต่างๆ เช่น งานวิจัยของ จริยา สมประสงค์ (2553) บุปผา เมฆศรีทองคำ และ ขจรจิต บุณนา (2553) ฯลฯ งานวิจัยของ อรวิ บุณนา (2554) ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า นักสื่อสารมวลชนเชื่อว่าตนเองยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม แต่ก็ยอมรับว่าบางครั้งมีการรายงานข่าวที่ผิดหลักจริยธรรม ด้วยปัจจัยต่างๆ เช่น การตลาด ตัวบุคคลที่ตกเป็นข่าว คุณค่าข่าว ฯลฯ

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สื่ออันเป็นผลมาจากการเกิดเทคโนโลยีก่อนกวน (disruptive technology) ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงบริบทครั้งใหญ่ของวงการสื่อสารมวลชนไทย เมื่อสื่อดั้งเดิมต้องก้าวข้ามสู่แพลตฟอร์มดิจิทัล

ขณะเดียวกันก็รักษาสถานแพลตฟอร์มเดิมไว้แต่มีการปรับเปลี่ยนการทำงานให้เข้ากับบริบทที่เปลี่ยนไป งานวิจัยนี้ สนใจศึกษาว่าหนังสือพิมพ์ไทยมุ่งเน้นในการรายงานข่าวเด็กในแง่มุมใดบ้าง เนื้อหาข่าวตลอดจนภาพประกอบที่นำเสนอออกมานั้น สอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักจริยธรรมในการปฏิบัติงานเชิงวิชาชีพหรือไม่ สอดคล้องกับทิศทางการรายงานข่าวสิทธิเด็กตาม ปฏิญญาสากลที่เกี่ยวข้องอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจคัดเลือกเนื้อหาและการนำเสนอแง่มุมข่าวดังกล่าว รวมทั้งข่าวที่ได้นำเสนอไปนั้นส่งผลต่อทัศนคติของผู้รับสารอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะของกรอบข่าวเด็กในข่าวหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการวางกรอบข่าวเด็กในข่าวหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ไทย
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อกรอบข่าวเด็กในข่าวหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ไทย

นิยามศัพท์

ข่าวเด็ก หมายถึง ข้อเขียนในรูปแบบข่าวและสื่อบุคคลที่นำเสนอเหตุการณ์ สถานการณ์ ข้อเท็จจริง ทั้งในรูป ข้อความและภาพ เกี่ยวกับบุคคลที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งเผยแพร่ในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ไทย ทั้งที่เป็นผู้ถูกกล่าวหา เช่น ผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก ฯลฯ ผู้ถูกกระทำ เช่น ผู้เสียหายในคดีต่างๆ ที่เป็นเด็ก ฯลฯ และผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์ เช่น พยานที่เป็นเด็ก ฯลฯ โดยมีขอบเขตช่วงเวลา ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2556 – 31 ธันวาคม 2558

หนังสือพิมพ์ไทย หมายถึง หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยระดับชาติที่มียอดจัดพิมพ์สูงสุด 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน คมชัดลึก และข่าวสด

กรอบข่าวเด็ก หมายถึง ลักษณะการกำหนดเนื้อหาและการเลือกนำเสนอของหนังสือพิมพ์ไทยที่มีต่อเรื่องเกี่ยวกับเด็กผ่านข่าวเด็กในหน้า 1 พิจารณาจาก 2 ส่วน ได้แก่

- **เนื้อหา** ประกอบด้วย (1) กรอบการระบุสภาพปัญหา (2) กรอบการอธิบายสาเหตุ (3) กรอบการประเมินค่าเชิงศีลธรรม และ (4) กรอบการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา

- **วิธีการนำเสนอ** การเล่าเรื่องของเด็กที่ตกเป็นข่าวผ่านการพาดหัวข่าว ความนำข่าว และภาพประกอบข่าว

กรอบการระบุสภาพปัญหา หมายถึง การรายงานข่าวที่เน้นการอธิบายให้ความหมายว่าเกิดอะไรขึ้นในสังคม

กรอบการอธิบายสาเหตุ หมายถึง การให้เหตุผลของการกระทำของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ในข่าว

กรอบการประเมินคุณค่าเชิงศีลธรรม หมายถึง การประเมินค่าเหตุการณ์หรือการกระทำว่าถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

กรอบการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา หมายถึง การเสนอวิธีการอันเป็นประโยชน์ที่จะทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาในข่าวนั้นถูกแก้ไข ไม่เกิดขึ้นอีก หรือลดความรุนแรงลง

ปัจจัย หมายถึง สิ่งที่มีผลต่อการวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทย แบ่งเป็น

- **ปัจจัยภายในองค์กร** ประกอบด้วย (1) ปัจจัยนโยบายองค์กร ด้านการรายงานข่าวเด็ก (2) ปัจจัยด้านคุณค่าข่าว และ (3) ปัจจัยด้านบุคลากร
- **ปัจจัยภายนอกองค์กร** ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านคู่แข่ง (2) ปัจจัยด้านการตลาด (3) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม (4) ปัจจัยด้านการกำกับดูแล/จริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ และ (5) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

ประเด็นจริยธรรม หมายถึง การรายงานข่าวเด็กภายใต้หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ต้องเสนอข่าวโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชน ไม่ซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมที่เกิดแก่เด็ก

สิทธิเด็ก หมายถึง สิทธิของเด็กในฐานะมนุษย์ตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 ประกอบด้วย (1) สิทธิในชีวิตและการอยู่รอด ครอบคลุมประเด็นการเกิด การได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัย (2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา ครอบคลุมประเด็นการได้รับการศึกษา การได้รับการส่งเสริมด้านพัฒนาการทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนภาวะโภชนาการที่ดี (3) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง ครอบคลุมประเด็นการได้รับการปกป้องจากการถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจ การเอาเปรียบทุกรูปแบบ และ (4) สิทธิในการมีส่วนร่วม ครอบคลุมประเด็นการเข้าถึงและส่งต่อข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็กโดยตรง

กรอบข่าวเชิงบวก หมายถึง กรอบข่าวที่นำเสนอแง่มุมที่ดีของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่เป็นข่าว ชี้ให้เห็นมุมมองเชิงบวก

กรอบข่าวเชิงลบ หมายถึง กรอบข่าวที่นำเสนอแง่มุมที่ไม่ดีของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่เป็นข่าว ชี้ให้เห็นมุมมองเชิงลบ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ แม้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับที่นำมาวิเคราะห์จะมีพื้นที่ข่าวเกี่ยวกับเด็ก เช่น การศึกษา หมายเหตุ ฯลฯ อยู่ภายในเล่ม แต่งานวิจัยนี้จำกัดที่ข่าวหน้า 1 เนื่องด้วยผู้รับสารเข้าถึงง่ายที่สุดและสอดคล้องกับแนวทางการวางกรอบเรื่องของการเน้นและการชูประเด็นให้เด่น

ขอบเขตด้านเวลา วิเคราะห์เนื้อหาเฉพาะช่วงเวลา ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2556 – 31 ธันวาคม 2558 เป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมสื่อไทย สื่อดั้งเดิมก้าวสู่ความเป็นดิจิทัล ขณะที่ยังต้องรักษาแพลตฟอร์มเดิมไว้ด้วย

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้แนวทางการวางกรอบข่าวเด็กภายใต้ข้อกำหนดเชิงจริยธรรมที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 ซึ่งจะนำไปสู่การนำเสนอข่าวเด็กอย่างสร้างสรรค์และลดการละเมิดสิทธิเด็ก
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับบุคลากรในวิชาชีพสื่อสารมวลชนในการนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมวิชาชีพ
3. เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทฤษฎีการวางกรอบในบริบทของสังคมไทย และสามารถนำไปบูรณาการกับการเรียนการสอนด้านสื่อสารมวลชนในอนาคต

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) โดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวเด็กในหน้า 1 จากหนังสือพิมพ์ 5 ฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน คมชัดลึก และข่าวสด ที่เผยแพร่ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2556 – 31 ธันวาคม 2558 เลือกข่าวจากการใช้คำสำคัญ “เด็ก” และ “เยาวชน” ในการสืบค้นกฤตภาคฐานข้อมูลออนไลน์ พบข่าวที่เกี่ยวข้องกับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 1,144 ข่าว ในรอบ 3 ปี เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

ทั้งนี้ หากใน 1 ข่าวมีองค์ประกอบของกรอบข่าวมากกว่า 1 กรอบ ใช้วิธีการนับซ้ำ และหากมีการนำเสนอสิทธิเด็กมากกว่า 1 ประเด็นใน 1 ข่าว ก็ใช้การนับซ้ำเช่นเดียวกัน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ได้แก่ บุคลากรชาวซึ่งปฏิบัติงานในสังกัดของหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา ทั้งผู้รวบรวมข้อมูลข่าวสาร (ผู้สื่อข่าวและช่างภาพ ที่มีอายุงานไม่ต่ำกว่า 3 ปี) จำนวน 6 คน และผู้ปรับปรุงต้นฉบับ (ผู้เรียบเรียงข่าว หัวหน้าข่าว และผู้ช่วยบรรณาธิการข่าว ที่มีอายุงานไม่ต่ำกว่า 5 ปี) จำนวน 6 คน รวม 12 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

สัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการนิเทศศาสตร์ และผู้แทนองค์กรเอกชนเกี่ยวกับเด็ก รวม 3 คน และสนทนากลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 6 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบบันทึก ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย

ผลการวิจัย

1. การวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทย จากการวิเคราะห์ข่าวเด็กที่ปรากฏในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยวางกรอบข่าวเด็ก ดังนี้ อันดับ 1 กรอบการระบุสภาพปัญหา จำนวน 1,144 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 64.56 อันดับ 2 กรอบการประเมินคุณค่าทางศีลธรรม จำนวน 258 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.56 อันดับ 3 กรอบการอธิบายสาเหตุ จำนวน 192 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.83 และอันดับ 4 กรอบการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา จำนวน 178 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.05

เมื่อพิจารณากรอบหลักทั้ง 4 กรอบ พบว่ามีการวางกรอบย่อยภายใต้กรอบหลัก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กรอบข่าวหลักและกรอบข่าวย่อยของการวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทย ระหว่างปี 2556-2558

กรอบหลัก	กรอบย่อย	ตัวอย่าง
1.กรอบการระบุสภาพปัญหา	- ปัญหาการคุกคามทางเพศ	การข่มขืนกระทำชำเราเด็ก การล่อลวงเด็กหรือบังคับให้เด็กค้าประเวณี เป็นต้น
	- ปัญหาอาชญากรรมในเด็ก	การฆ่าตัวตาย การฆ่าผู้อื่น การปล้นจี้ฉกชิงวิ่งราว เป็นต้น
	- ปัญหายาเสพติดในเด็ก	การใช้ยาเสพติดของเด็ก เด็กที่อยู่ในขบวนการค้ายา
	- ปัญหาการใช้ความรุนแรงและความขัดแย้งในเด็ก	การทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน ความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น
	- ปัญหาสุขภาพอนามัยของเด็ก	โรคภัยที่เกิดกับเด็ก เป็นต้น
	- ปัญหาด้านการศึกษาของเด็ก	การสอบคัดเลือกเข้าศึกษา มาตรฐานการเรียนการสอน
2.กรอบการอธิบายสาเหตุ	- การอธิบายสาเหตุโดยอ้างอิงผลการวิจัย	ผลการวิจัยจากสถาบันที่เชื่อถือได้ เป็นต้น
	- การอธิบายสาเหตุโดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ / นักวิชาการ	ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิชาการอิสระ เป็นต้น
	- การอธิบายสาเหตุโดยอ้างอิงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ ผู้ได้รับประโยชน์จากเหตุการณ์ ผู้สูญเสียประโยชน์จากเหตุการณ์ เป็นต้น

กรอบหลัก	กรอบย่อย	ตัวอย่าง
	- การอธิบายสาเหตุโดยอ้างอิงจากผู้เกี่ยวข้องเชิงนโยบาย	รัฐบาล หน่วยงานของรัฐ เป็นต้น
3.กรอบการประเมินคุณค่าเชิงศีลธรรม	- การประเมินคุณค่าเชิงบวก	คำที่ให้ความหมายเป็นบวก เช่น เจ๋ง เก่ง เป็นต้น
	- การประเมินคุณค่าเชิงลบ	คำที่ให้ความหมายเป็นลบ เช่น สลุด อ้ามहित โหด เป็นต้น
4.กรอบการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา	- การแก้ปัญหาโดยครอบครัวและสถาบันการศึกษา	ผู้ปกครองและโรงเรียนร่วมแก้ปัญหาเด็กท้องไม่พร้อม เป็นต้น
	- การแก้ปัญหาโดยชุมชน	บริษัทห้างร้าน คนในชุมชน เป็นต้น
	- การแก้ปัญหาโดยรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ ผู้กำหนดนโยบาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบนำผลการประเมินต่างๆ ไปใช้ในการปฏิรูปการศึกษา เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์ตามหลักจริยธรรมในการรายงานข่าว พบว่า พาดหัวข่าวและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาหลักจริยธรรม 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การตัดสินใจพิพากษา 2) การตำหนิประณาม และ 3) การรื้ออารมณ์ด้วยถ้อยคำรุนแรง

ตัวอย่าง “จับ3วัยรุ่นอ้ามहितวิวาทพวกลงเหล้ายังถ่มดับ1เจ็บ5” (ไทยรัฐ, 15 พ.ย. 2557 หน้า 1,11)

“แว่นชิงโหดไล่ฆ่าลูกตร.ดับ2” (เดลินิวส์, 24 ส.ค. 2558 หน้า 1,14)

“สลุดเด็กหัวทิ่มถึงตายยายเผลอหลับแอบไปเล่นน้ำ” (เดลินิวส์, 21 ส.ค. 2558 หน้า 1, 14)

นอกจากนี้ยังพบว่า ยังคงมีภาพข่าวที่ขัดหลักจริยธรรม 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) การเปิดเผยตัวตนของเด็ก และ 3) การสร้างภาพเหมารวมให้กับเด็ก

ตัวอย่าง ภาพข่าวเยาวชนที่ขับซิ่งจักรยานยนต์แข่งขันกันบนทางหลวงในยามวิกาลถูกตำรวจจับกุมตัวและให้นอนราบกับพื้น เป็นภาพที่ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกจับกุม เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์กรอบข่าวเด็กตามแนวคิดสิทธิเด็ก พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยให้ความสำคัญกับกรอบข่าวเด็กในประเด็นสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเป็นอันดับแรก จำนวน 677 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 59.18 รองลงมาคือสิทธิในชีวิตและการอยู่รอด จำนวน 272 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 23.78 อันดับที่ 3 สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา จำนวน 134 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.71 และอันดับที่ 4 สิทธิในการมีส่วนร่วม จำนวน 61 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.33

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 ปัจจัยภายใน ได้แก่ นโยบายขององค์กร คุณค่าข่าว และบุคลากรข่าว

- ปัจจัยนโยบายองค์กร จากการสัมภาษณ์บุคลากรข่าว พบว่า ในภาพรวมองค์กรข่าวส่วนใหญ่ไม่ได้มีนโยบายเกี่ยวกับการรายงานข่าวเด็กในหน้า 1 โดยเฉพาะออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร แต่จะให้ความสำคัญในการรายงานข่าวตามกรอบของกฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพซึ่งองค์กรเป็นสมาชิก

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการจัดสรรพื้นที่ ข่าวหน้าในส่วนใหญ่จะเปิดพื้นที่ให้กับเด็กควบคู่ไปกับสายงานข่าวที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษา วัฒนธรรม สาธารณสุข ฯลฯ ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์จะให้พื้นที่กับเด็กมากขึ้น มีทั้งการเปิดพื้นที่สำหรับนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กโดยตรง การเปิดพื้นที่สำหรับเด็กและสตรีควบคู่กัน เป็นต้น

ในกรณีข่าวหน้า 1 ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่า องค์กรสื่อที่ผู้ให้ข้อมูลหลักสังกัดอยู่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายในการรายงานข่าวที่เกี่ยวกับเด็ก โดยเน้นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ ภายใต้กรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งใช้เหตุการณ์ที่เป็นข่าวนั้นเป็นกรณีศึกษาให้กับสังคม เป็นอุทาหรณ์ เน้นการสร้างบทเรียนให้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นสัญญาณเตือนภัยให้กับสังคม เป็นแรงบันดาลใจ นอกจากนี้ในบางครั้งยังเป็นการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

-ปัจจัยด้านคุณค่าข่าว ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่าคุณค่าข่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการคัดเลือกประเด็นข่าวเพื่อขึ้นหน้า 1 โดยจะเน้นที่ความสำคัญของเหตุการณ์ ผลกระทบวงกว้าง และปูชนชนใจ

-ปัจจัยด้านบุคลากรข่าว ทักษะและความรู้ความเข้าใจต่อการรายงานข่าวเด็กของผู้สื่อข่าว ช่างภาพ ตลอดจนผู้เรียบเรียงข่าว เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อการคัดเลือกประเด็น ภาพข่าว และแง่มุมในการรายงานข่าว

2.2 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี การแข่งขันในอุตสาหกรรมสื่อ สภาพสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการกำกับดูแลภายใต้กฎหมาย จริยธรรม และจรรยาบรรณสื่อ

- การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการรายงานข่าว ทั้งการรวบรวมข้อมูลที่ต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ใช้สื่อสารสร้างขึ้น เช่น ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวจากเว็บไซต์ แพนเพจต่างๆ ฯลฯ แล้วนำมารายงาน นักข่าว 1 คนต้องทำหน้าที่เพิ่มขึ้น เช่น ถ่ายภาพ ถ่ายคลิปเอง เป็นต้น นอกจากนี้ในกระบวนการปรับปรุงต้นฉบับก็มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้ระบบถึงข่าวซึ่งผู้สื่อข่าวส่งข่าวเข้ามารวบรวมไว้ แล้วแต่ละหน่วยงานย่อยในเครือเดียวกันจะมาถึงข้อมูลไปใช้ สำหรับภาพข่าวและภาพประกอบข่าวก็มีลักษณะเดียวกัน ข่าวจะถูกดึงไปใช้ในการรายงานข่าวด่วน Breaking News ในแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อช่วงชิงความเร็ว การเปลี่ยนแปลงกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้มีโอกาสที่จะผิดพลาดมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าประเด็นด้านจริยธรรมในส่วนขององค์กรหนังสือพิมพ์ยังสามารถตรวจสอบได้ เนื่องจากมีการกำกับดูแลกันเองภายใต้สมาคมวิชาชีพ

- การแข่งขันอุตสาหกรรมสื่อ ที่มีทั้งคู่แข่งโดยตรงหนังสือพิมพ์ด้วยกันเองและคู่แข่งโดยอ้อมคือสื่ออื่นๆ โดยเฉพาะสื่อใหม่ที่อาศัยความเร็วเป็นหลักในการช่วงชิงผู้อ่าน ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่า ในส่วนของข่าวกระแสทั่วไปการรายงานข่าวเด็กไม่ค่อยแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละองค์กรมีการชูจุดเด่นในการรายงานข่าวในแนวทางของตนค่อนข้างชัดเจน ขณะที่สภาวะทางการตลาดในรูปแบบของการขายโฆษณาีผลต่อการรายงานข่าวเด็กม่มากนัก เมื่อเทียบกับข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง

- สภาพสังคมวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่ามีการตื่นตัวของประชาชนเรื่องการละเมิดสิทธิเด็ก มีการตั้งคำถามในโลกออนไลน์ มีการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งทำให้สื่อมวลชนต้องระมัดระวังในการรายงานข่าว รวมทั้งการเสนอภาพข่าวด้วย

- ปัจจัยด้านกฎหมายและจรรยาบรรณ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า องค์กรสื่อจะใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชนเป็นกรอบในการรายงานข่าวเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ทั้งด้านเนื้อหาและภาพประกอบ โดยเฉพาะภาพประกอบนั้นได้รับเสียงสะท้อนมาจากญาติของเด็กที่ตกเป็นข่าวและสังคมโดยรวม มีการดำเนินคดีในเรื่องการถ่ายภาพที่ไม่เหมาะสมในอดีต สื่อจึงต้องเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้น บางองค์กรสื่อมีข้อกำหนดของตนเองในการรายงานข่าวเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ปฏิบัติงานด้วย

3. ทศนคติของผู้รับสารต่อกรอบข่าวเด็กในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ไทย ผลการศึกษาพบว่า กรอบข่าวเด็กเชิงบวกทำให้ผู้ปกครองเข้าใจธรรมชาติของเด็กมากขึ้น เล็งเห็นว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างและมีความสามารถที่ไม่เหมือนกัน การส่งเสริมเด็กแต่ละครอบครัวก็จะต่างกันไป ขณะที่กรอบข่าวเด็กเชิงลบ ส่งผลให้ผู้ปกครองเกิดความวิตกกังวลกลัวบุตรหลานจะถูกกระทำเหมือนในข่าวหรือในทางกลับกันก็เกรงว่าบุตรหลานจะลอกเลียนแบบพฤติกรรมไม่เหมาะสมที่ปรากฏในข่าว นอกจากนี้ยังให้ความเห็นถึงข่าวเด็กที่พึงประสงค์ในข่าวหน้า 1 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทยและการรายงานข่าวเด็กที่พึงประสงค์

มุมมองการรายงานข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์	การรับรู้ข่าวเด็กของผู้ปกครอง	การรายงานข่าวเด็กที่พึงประสงค์ในข่าวหน้า 1
1. มุมมองเชิงบวก	1. เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน 2. เด็กที่ทำความดีควรได้รับการยกย่องและนำไปเป็นแบบอย่าง	1. ลดการรายงานข่าวเชิงลบ เช่น ความรุนแรง อาชญากรรม ยาเสพติด เป็นต้น 2. กรณีข่าวเชิงลบ สามารถใช้เป็นอุทาหรณ์สอนใจได้ แต่ควรพิจารณาให้รอบคอบก่อนรายงานข่าวว่าจะเกิดผลกระทบต่อตัวเด็กในอนาคตหรือไม่ อย่างไร 3. ในการรายงานข่าวเด็ก ไม่ควรรายงานเฉพาะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ควรหาจุดคลี่คลายประเด็นให้จบ ไม่ทิ้งช่วงนานหรือปล่อยผ่านไป
2. มุมมองเชิงลบ	1. กลัวเหตุการณ์ในข่าวจะเกิดกับบุตรหลานของตนในฐานะผู้ถูกระทำ 2. กลัวเด็กเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำให้ปัญหาไม่หมดไป	4. ควรเลือกแหล่งข่าวที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ให้ความรู้ข้อเท็จจริง และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น 5. ควรหลีกเลี่ยงการผลิตซ้ำเพราะจะทำให้เกิดการตอกย้ำภาพเดิมๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กที่ตกเป็นข่าว 6. ไม่ให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิดมากเกินไป เพราะอาจเกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบเพราะคิดว่าทำผิดแล้วได้ดั่ง ผู้คนสนใจ ได้พื้นที่สื่อ

ในส่วนของนักวิชาการและผู้แทนองค์กรด้านเด็ก เห็นว่า การขาดจริยธรรมและไม่คำนึงถึงสิทธิเด็กในการรายงานข่าวส่งผลให้เกิดการละเมิดอัตลักษณ์บุคคลของเด็ก การเปิดเผยตัวตนของเด็ก การปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมเชิงลบ ตลอดจนการแฝงอคติในการแบ่งเชื้อชาติ ชนชั้น และภูมิภาค ผ่านการเลือกนำเสนอเพียงบางแง่มุมและการผลิตซ้ำ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. กรอบข่าวเด็ก: ภาพสะท้อนมุมมองผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก

การวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทยมุ่งเน้นการรายงานสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมว่าเกิดอะไรขึ้นกับเด็กบ้าง พร้อมทั้งประเมินค่าเชิงศีลธรรมของการกระทำหรือเหตุการณ์ดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ผ่านภาษาที่ใช้ในพาดหัวข่าว และภาพประกอบข่าว แต่แง่มุมที่ปรากฏค่อนข้างน้อย ได้แก่ การอธิบายสาเหตุและการเสนอแนวทางแก้ไข

เมื่อพิจารณาในมิติของสิทธิเด็กพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยเน้นเรื่องสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองมากกว่าสิทธิด้านอื่นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการรายงานข่าวเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ การใช้แรงงานเด็ก การล่อลวงเด็กเพื่อการค้าประเวณี เป็นต้น

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ไทยให้ความสำคัญกับกรอบสิทธิในการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด โดยในการรายงานข่าวจะมีผู้ใหญ่เป็นแหล่งข้อมูลหลัก มีทั้งผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องเรื่องราวโดยตรง (เช่น ผู้บริหารที่มีตำแหน่งสูงเพื่ออ้างอิงความน่าเชื่อถือของข้อมูล และความสำคัญของบุคคล) และผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์โดยตรง เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครองของเด็ก เป็นต้น

เนื้อหาที่มีการนำเสนอค่อนข้างจำกัดในหน้า 1 ได้แก่ เนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นว่าเด็กมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบกับตนเอง มีช่องทางในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนสามารถส่งต่อความคิดและข้อมูลข่าวสารได้เอง เป็นต้น เนื้อหาหลักขณะดังกล่าวมักถูกรายงานในพื้นที่หน้าใน เช่น หน้าเด็กและเยาวชน หน้าการศึกษา ฯลฯ ซึ่งโอกาสที่ผู้อ่านจะเข้าถึงหรือรับรู้ข้อมูลจากพื้นที่ข่าวหน้าในย่อมน้อยกว่าหน้า 1 ทั้งนี้เด็กจะได้แสดงความคิดเห็นในข่าวหน้า 1 เมื่อมีการทำโพล การจัดสัมมนาวิชาการที่มีเด็กเข้าร่วมด้วย ฯลฯ

เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่ว่าจะวิเคราะห์โดยใช้ฐานคิดจากการเลือกเน้นเนื้อหาและวิธีการนำเสนอของ Entman หรือ ฐานคิดเกี่ยวกับอนุสัญญาสิทธิเด็ก พ.ศ.2532 ผลก็ออกมาสอดคล้องกันเกี่ยวกับมุมมองของสื่อต่อประเด็นข่าวเด็ก กล่าวคือ ในการรายงานข่าวหน้า 1 หนังสือพิมพ์ไทยเลือกที่จะวางกรอบข่าวเชิงลบมากกว่ากรอบข่าวเชิงบวก ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้รวบรวมข้อมูลข่าวสารและผู้ปรับปรุงต้นฉบับให้เหตุผลว่าการรายงานข่าวในลักษณะนี้เป็นส่วนหนึ่งของการกระตุ้นเตือนสังคมให้เกิดความตื่นตัว ระมัดระวังภัย และเป็นอุทาหรณ์สอนใจไม่ให้เกิดการปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การมุ่งรายงานว่าเกิดอะไรขึ้น แล้วบอกว่าเป็นสิ่งดีหรือไม่ดี โดยให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สาเหตุ เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ค่อนข้างน้อย ดังที่ปรากฏในผลวิจัยนั้น ไม่ต่างจากการชี้ให้เห็นปัญหาแต่ไม่บอกว่าต้นตอของปัญหามาจากไหน ควรแก้ไขอย่างไร ความปรารถนาดีในการทำหน้าที่ของสื่ออาจกลับกลายเป็นดาบสองคม เพราะกลายเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตซ้ำ ตอกย้ำภาพเชิงลบให้ปรากฏบนหน้า 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ข่าวที่เข้าถึงง่ายที่สุดของหนังสือพิมพ์

สิ่งที่ตามมาควบคู่กับการรายงานประเด็นข่าวเชิงลบคือจริยธรรมวิชาชีพ กรอบข่าวในส่วนที่เกิดจากการนำเสนอ (presentation) ที่เห็นชัดเจนจากงานวิจัยคืออารมณ์ความรู้สึกและน้ำเสียงที่ปรากฏผ่านการพาดหัวข่าว ความนำ และการใช้ภาพประกอบข่าว สื่อพยายามชี้ให้เห็นว่าการกระทำที่ปรากฏในข่าวเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง จึงใช้คำที่ตัดสินพิพากษา คำทอประณาม หรือบางครั้งละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กที่ตกเป็นข่าว เช่น การเสนอภาพเด็กวัยรุ่นที่แข่งรถบนท้องถนนจำนวนมาก ถูกจับกุมแล้วต้องถอดเสื้อนอนเรียงกันบนพื้นถนน การตั้งสมญานามให้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นต้น

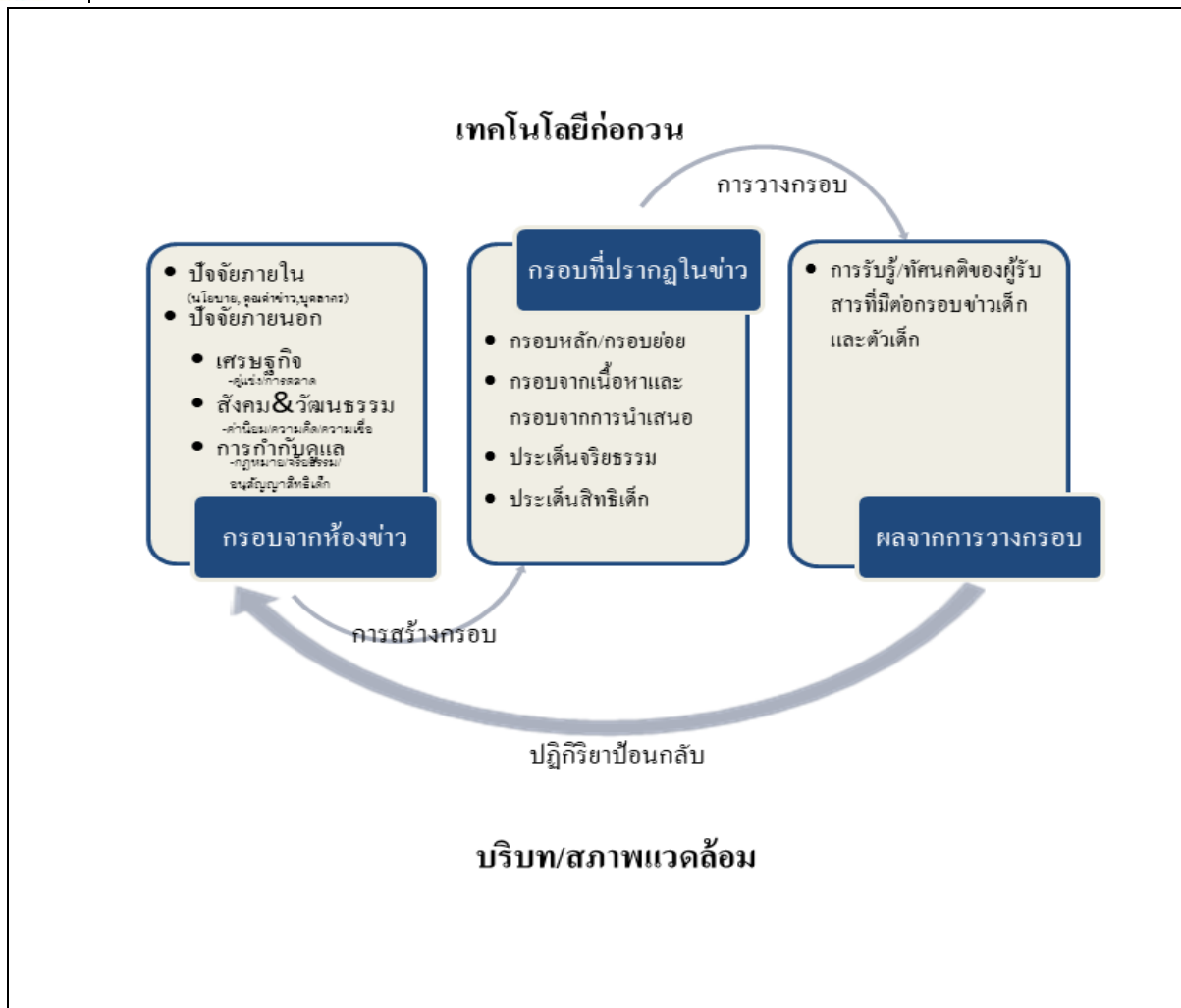
ในมุมมองของทั้งผู้ปกครอง นักวิชาการ และผู้แทนองค์กรด้านเด็ก เห็นตรงกันว่า การรายงานข่าวเชิงลบก่อให้เกิดผลเสีย อีกทั้งการรายงานข่าวอย่างสร้างสรรค์ ให้พื้นที่กับเด็กที่ทำความดี เด็กที่มีความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นสิ่งที่นักสื่อสารมวลชนพึงกระทำมากกว่า

2. เทคโนโลยีก่อวนกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการรายงานข่าวและการวางกรอบข่าว

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2561) ได้สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีสื่อสารมวลชนในเชิงระบบของเดอเฟลอร์ว่า ภายใต้ระบบประกอบไปด้วย 4 อนุระบบ ได้แก่ การสื่อสาร การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งหมดเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยมีการสื่อสารเป็นแกนกลาง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว มีความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา และการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบใดๆ ส่งผลต่อองค์ประกอบอื่นๆ ไปด้วยเสมอ

ในเชิงระบบ ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีนำไปสู่การเกิดภาวะเทคโนโลยีก่อวนในวงการสื่อสารมวลชน อันหมายถึงการเกิดเทคโนโลยีใหม่ที่ส่งผลกระทบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สื่อจากยุคแอนะล็อกสู่ยุคดิจิทัล เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรสื่อทุกแขนงในระบบสื่อ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป

สภาการณดังกล่าวเป็นปัจจัยแวดล้อมสำคัญที่ส่งผลต่อปัจจัยอื่นๆ ในกระบวนการรายงานข่าวและกระบวนการวางกรอบข่าว ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้รับสาร จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของบริบทที่โอบล้อมปัจจัยอื่นๆ ดังแสดงในรูปที่ 1

รูปที่ 1 กระบวนการวางกรอบข่าวเด็กของหนังสือพิมพ์ไทยภายใต้บริบทเทคโนโลยีก่อวน

ปรับปรุงและพัฒนาจาก An integrated process model of framing ของ C. H. de Vreese (2005: 52)

จากรูปที่ 1 จะเห็นว่า กระบวนการวางกรอบข่าวซึ่งประกอบไปด้วยการสร้างกรอบ (frame building) และการวางกรอบ (frame setting) เกิดขึ้นพร้อมๆ กับกระบวนการรายงานข่าวสารจากองค์กรสื่อไปยังผู้รับสาร ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อกรอบจากห้องข่าว (frame in the news room) จนเกิดเป็นกรอบที่ปรากฏในข่าว (frame in the news) ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร สามารถอธิบายดังต่อไปนี้

ก.ปัจจัยภายในองค์กร ที่สำคัญ 3 ปัจจัย ดังนี้

- **ปัจจัยด้านนโยบายขององค์กร (Policy)** กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 องค์กรสื่อไม่มีนโยบายที่ชัดเจนว่าจะต้องมุ่งเน้นการรายงานข่าวเด็กในหน้า 1 โดยข่าวเด็กต้องแข่งขันกับประเด็นข่าวจากโต๊ะข่าวอื่นๆ ทำให้โอกาสที่จะได้รายงานในหน้า 1 มีไม่มากนัก ทั้งนี้ ในเชิงนโยบายแล้ว การรายงานข่าวเกี่ยวกับเด็กบนหน้า 1 มักเป็นข่าวที่กองบรรณาธิการเห็นว่ามีความน่าสนใจ เป็นอุทาหรณ์สอนใจ อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ได้จัดสรรพื้นที่เฉพาะ(หน้าใน)ไว้รองรับเนื้อหาเกี่ยวกับเด็ก มากน้อยต่างกันไป เนื้อหาที่อยู่หน้าในมักเป็นเนื้อหาเชิงบวก แต่โอกาสที่ผู้รับสารจะเข้าถึงมีน้อยกว่าการได้เผยแพร่อยู่บนหน้า 1

- **ปัจจัยด้านคุณค่าข่าว (News Value)** ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่าสื่อมวลชนมุ่งเน้นรายงานประเด็นที่มีคุณค่าข่าวหลักๆ 3 ประการ คือ ความสำคัญของเหตุการณ์ มีผลกระทบกว้าง และปลุกชนสนใจ ข่าวเด็กที่มีคุณค่าข่าวทั้ง 3 ประการ

ดังกล่าวมักเป็นข่าวเชิงลบ ไม่ว่าจะเป็นข่าวการล่องละเมิดทางเพศ ช่มชู้กระทำความผิด ข่าวความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท ปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้ถูกตอกย้ำซ้ำๆ ในการรายงานข่าวหน้า 1 ขณะที่ข่าวเชิงบวกที่มีคุณค่าข่าวในลักษณะเดียวกันถูกนำเสนอในหน้า 1 ค่อนข้างน้อย เช่น เรื่องเด็กชนะการแข่งขันวิชาการในรายการระดับโลก เป็นต้น

ทั้งนโยบายองค์กรและการเลือกข่าวจากคุณค่าข่าวดังกล่าวมานี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ de Vreese (2005, อ้างใน Shoemaker and Vos 2009) ที่ระบุว่าปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการวางกรอบของห้องข่าวก็คือนโยบายองค์กรที่มีต่อข่าวประเภทนั้นๆ ตลอดจนคุณค่าข่าวของแต่ละเหตุการณ์ที่จะนำเสนอด้วย

ดังนั้นจึงถึงเวลาแล้วที่ผู้พิจารณาคุณค่าข่าวจะปรับเปลี่ยนแนวทางในการกำหนดคุณค่าข่าวที่เหมาะสม โดยเฉพาะ “ปุณณสนใจ” ซึ่งมักถูกนำมากล่าวอ้างในเลือกประเด็นมารายงานข่าวว่าเป็นเรื่องที่ประชาชน “อยากรู้” สิ่งที่สามารถทำได้คือรายงานสิ่งที่ประชาชน “ควรรู้” และข่าวเด็กที่รายงานอย่างสร้างสรรค์ก็ควรเป็นหนึ่งในเนื้อหาที่ประชาชนควรรู้

- **ปัจจัยด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper)** ทศนคติของบุคลากรข่าวมีผลต่อการคัดกรองข่าวสาร เริ่มตั้งแต่การเลือกที่จะรายงานหรือไม่รายงานเหตุการณ์นั้น การเลือกรายงานประเด็นหรือแง่มุมใดๆ การเลือกภาพที่จะใช้ประกอบข่าว การเลือกที่จะเสนอข่าวนั้นเข้าพิจารณาในการประชุมโต๊ะข่าวหน้า 1 หรือจะเสนอเป็นข่าวหน้าใน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีส่วนต่อการเลือกมุมมองที่จะนำเสนอ ประเด็นที่นำเสนอจะเป็นตัวแปรสำคัญของการวางกรอบข่าวเด็กว่าต้องการให้ภาพเด็กออกไปสู่สังคมผ่านสื่อในลักษณะใด

สอดคล้องกับแนวคิดของ David Manning White (อ้างใน Shoemaker and Vos, อ้างแล้ว) ระบุว่า การพิจารณาคัดเลือกข่าวของบรรณาธิการนั้นขึ้นอยู่กับตัวบรรณาธิการแต่ละคน เพราะต่างก็มีประสบการณ์ ทศนคติ และความคาดหวังต่อประเด็นข่าวไม่เหมือนกัน

ปัจจัยภายในองค์กรสื่อทั้ง 3 ประการ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในกระบวนการรายงานข่าวและการทำหน้าที่ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ปัจจัยด้านนโยบายและคุณค่าข่าวเป็นปัจจัยที่มีกรอบชัดเจน ขณะที่ปัจจัยด้านบุคลากรสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามตัวบุคคล ทั้งในด้านทศนคติที่มีต่อเด็กและแหล่งข่าว รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรายงานข่าวเด็ก ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติงานด้านนี้จำเป็นต้องผ่านการอบรมเรื่องสิทธิเด็กและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง เพราะการขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ย่อมมีผลต่อการคิดประเด็น ความระมัดระวัง และมุมมองที่มีต่อการรายงานข่าว

ข. ปัจจัยภายนอกองค์กร จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยภายนอกองค์กรที่ส่งผลการคัดเลือกประเด็นข่าวเด็กเพื่อรายงานในหน้า 1 และก่อให้เกิดการวางกรอบข่าวเด็กควบคู่ไปด้วย ภายใต้ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมและวัฒนธรรม และการกำกับดูแล ในบริบทเทคโนโลยีก้าวหน้า มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังนี้

1) ระบบเศรษฐกิจ ความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์โดยทั่วไปจะมีรายได้ส่วนหนึ่งจากยอดขายที่จำหน่ายให้กับผู้บริโภค ส่วนรายได้หลักมาจากค่าโฆษณาขององค์กรภาคธุรกิจเอกชน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อ มีผู้ประกอบการจำนวนมากขึ้น ผู้รับสารเจเนอเรชันใหม่ที่คุ้นเคยกับแพลตฟอร์มใหม่มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อออนไลน์มากขึ้น การอ่านหนังสือพิมพ์ลดลง ภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนไปทำให้เม็ดเงินจากโฆษณากระจายไปสู่ผู้เล่นใหม่ๆ สื่อหนังสือพิมพ์จึงต้องปรับตัวให้สามารถดำรงคงอยู่ได้ในฐานะที่เป็นองค์กรธุรกิจ โดยต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ เหล่านี้:-

- **คู่แข่งในสนามข่าว (Competitors)** แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักจะระบุว่าสื่อมวลชนที่อยู่ในสนามข่าวเดียวกันไม่มีผลต่อการรายงานข่าวของตน แต่ในความเป็นจริง การแข่งขันเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การรายงานข่าวที่อยู่ในกระแสความสนใจสาธารณะ ข่าวลักษณะนี้เป็นเสมือนข่าวภาคบังคับที่ทุกสื่อจะต้องติดตามข้อมูลเพื่อนำมารายงานพร้อมกับเพื่อนสื่อในองค์กรอื่นๆ ไม่เช่นนั้นจะถือว่า “ตกข่าว” ซึ่งถือว่าเป็นความบกพร่องในฐานะผู้ปฏิบัติงาน

การแข่งขันอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น คือ การทำข่าวเจาะที่เรียกว่าเอ็กซ์คลูซีฟ (exclusive news) สื่อแต่ละสำนักจะมีแนวทางในการทำข่าวเอ็กซ์คลูซีฟในทิศทางของตน การเปิดพื้นที่เพื่อรายงานข่าวที่แตกต่างหรือสร้างจุดขายให้เป็น

เอกลักษณ์ของตนโดยเฉพาะ บางครั้งไม่จำเป็นต้องแข่งทำข่าวเรื่องเดียวกัน หากแต่แข่งขันบนจุดยืนของแต่ละสื่อเองว่ามีจุดเด่นในการรายงานข่าวเด็กอย่างไร ซึ่งการวางตำแหน่งให้ตนเองนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการวางกรอบข่าวเด็กของแต่ละหนังสือพิมพ์ เช่น บางองค์กรเน้นกรอบข่าวย่อยเรื่องการจัดการศึกษาของเด็ก บางองค์กรเน้นกรอบข่าวย่อยเรื่องปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้งในเด็ก เป็นต้น

- **สภาวะทางการตลาด (Market situation)** หมายรวมทั้งในธุรกิจสื่อและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าปัจจัยด้านการตลาดไม่มีผลโดยตรงต่อการรายงานเนื้อหาข่าวของกองบรรณาธิการ เนื่องจากกองบรรณาธิการกับฝ่ายการตลาดและฝ่ายขายทำงานแยกส่วนกันชัดเจน โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวมีความเชื่อมั่นว่า หากเนื้อหาข่าวมีคุณค่าเพียงพอผู้อ่านก็จะเปิดรับข่าวนั้นเอง

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในเชิงโครงสร้างภูมิทัศน์สื่อไทยที่เข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัว ได้ส่งผลต่อสภาพการแข่งขันที่สูงขึ้น ทั้งในเชิงการสร้างสรรคเนื้อหา และการบริหารจัดการในฐานะที่องค์กรสื่อมวลชนก็เป็นธุรกิจเอกชนประเภทหนึ่ง ภายใต้พื้นที่อันจำกัด กองบรรณาธิการจำเป็นต้องคัดเลือกข่าวที่นอกเหนือจากมีคุณค่าข่าว สูงเพื่อที่จะเผยแพร่ในหน้า 1 ขณะเดียวกันการเลือกใช้คำในพาดหัวข่าวและความนำข่าว รวมทั้งภาพประกอบข่าว ก็มีผลทำให้ผู้อ่านสนใจข่าวนั้นๆ เพิ่มขึ้นด้วย ภายใต้กระบวนการดังกล่าวซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน (routine) การวางกรอบข่าวโดยผู้เฝ้าประตูข่าวสารก็เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ

2) ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Social and culture system) เป็นปัจจัยภายนอกที่โอบล้อมผู้คนในสังคมให้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันภายใต้ขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมต่างๆ ฯลฯ ในสังคมไทยมองว่าเด็กเป็นผู้ที่อ่อนแอ ต้องได้รับการดูแลจากผู้ใหญ่ ดังภาษิตที่ว่า เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด นอกจากนี้ ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับเด็กในสังคมไทย เช่น เด็กดีต้องมีวินัย ซื่อสัตย์ กตัญญูรู้คุณ ฯลฯ เป็นค่านิยมที่ผู้ใหญ่ปลูกฝังให้กับเด็กมาโดยตลอด

ค่านิยมดังกล่าวถูกถ่ายทอดผ่านมุมมองของผู้เฝ้าประตูข่าวสารในการหยิบยกประเด็นข่าวที่สะท้อนค่านิยมเหล่านั้นมานำเสนอเป็นข่าวหน้า 1 เช่น ข่าวเด็กชนะการแข่งขัน เด็กกตัญญู เด็กทำความดี ต่างๆ เป็นต้น เพื่อปลูกฝังให้เด็กได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง

ขณะเดียวกันผู้เฝ้าประตูข่าวสารก็ได้คัดเลือกประเด็นที่สะท้อนพฤติกรรมเชิงลบที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก เช่น การใช้ความรุนแรง การคุกคามทางเพศ ฯลฯ มานำเสนอในข่าวหน้า 1 ด้วย โดยชี้ว่าเป็นสิ่งไม่ดีไม่เหมาะสมผ่านการใช้อัยยคำคำทอประนาม ตัดสินพิพากษา ฯลฯ ในพาดหัวข่าวและความนำข่าว ซึ่งการนำเสนอในสัดส่วนมากเกินไปกลับกลายเป็นดาบสองคมที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล และสับสนเสี่ยงที่จะเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ นอกจากนี้เด็กที่ตกเป็นข่าวก็ได้รับผลกระทบในระยะยาว สื่อจึงต้องระมัดระวังและพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในการรายงานข่าวที่เกี่ยวข้องกับเด็กในลักษณะดังกล่าว

การเลือกนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนยังสะท้อนให้เห็นว่าบางครั้งเด็กก็ถูกปิดกั้นจากผู้ใหญ่ด้วยค่านิยมทางสังคมที่เห็นว่าบางเรื่องไม่เหมาะสมกับเด็ก ไม่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ใช่เรื่องของเด็ก โดยเฉพาะการนำเสนอความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทั้งที่ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของเด็กตามแนวคิดสิทธิเด็กโดยตรง ทั้งนี้จะเห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่าพื้นที่หน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ไทยนำเสนอกรอบการมีส่วนร่วมของเด็กในสัดส่วนที่น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกรอบข่าวสิทธิเด็กในด้านอื่นๆ

3) การกำกับดูแล (Regulation) ในที่นี้คือกฎหมายและจริยธรรม (Law and Ethics) เป็นปัจจัยที่ทั้งภาครัฐและวงการวิชาชีพยึดเป็นหลักสำคัญในการกำกับดูแลสื่อมวลชน ทั้งนี้ สื่อมวลชนมีสิทธิเสรีภาพในการรายงานข่าวได้ ภายใต้กรอบของกฎหมายซึ่งเป็นกลไกในการกำกับดูแลโดยรัฐ ขณะเดียวกันหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพก็เป็นกรอบในการกำกับดูแลกันเองของนักวิชาชีพสื่อมวลชนและสมาคมสื่อที่เกี่ยวข้อง

ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา สื่อหนังสือพิมพ์มีการกระทำผิดฐานละเมิด หมิ่นประมาท น้อยลง มีแนวปฏิบัติใหม่ๆ เกิดขึ้น จากความตั้งใจของนักวิชาชีพและสมาคมวิชาชีพที่จะกำกับดูแลกันเองให้ได้

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีชาวเด็กที่มีพาดหัวข่าว ความน่า และภาพประกอบข่าวที่ผิดหลักจริยธรรม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักบางคนก็ยอมรับว่ามีบางครั้งที่หลุดรอดจากการตรวจสอบไปบ้าง

สอดคล้องกับงานวิจัยของบุบผา เมฆศรีทองคำ และชจรจิต บุนนาค (2553) ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า ในการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนโดยมีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพระดับชาติ คอยกำกับดูแลนั้น ประสบความสำเร็จในเชิงนโยบาย แต่ไม่สำเร็จในทางปฏิบัติ เพราะไม่สามารถควบคุมสมาชิกให้หันแนวทางต่างๆ ไปปฏิบัติได้จริง

ขณะเดียวกัน รายงานผลการวิจัยของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย หรือ TDRI (2559) เรื่องการกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อหนังสือพิมพ์ พบว่า สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และองค์กรพันธมิตรอื่นๆ ยังมีปัญหาในการดำเนินการให้เกิดประสิทธิผลในการกำกับดูแลสมาชิกอย่างแท้จริง เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งนี้ งานวิจัยของอิทธิคำตะลุง และ ปุ่น วิษุโตรภพ (2560) ให้คำอธิบายไว้ว่า หลักจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนเป็นข้อกำหนดระหว่างองค์กรกฎหมายไม่ได้รองรับให้ข้อกำหนดดังกล่าวมีสภาพบังคับตามกฎหมาย กลไกทางกฎหมายจึงไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้

จะเห็นได้ว่าปัจจัยข้อนี้มีความสำคัญอย่างมาก เกี่ยวข้องกับบุคลากรข่าวทุกช่วงเวลาของการปฏิบัติงาน เมื่อการกำกับดูแลกันเองยังมีปัญหาเช่นนี้ การควบคุมให้นักวิชาชีพสื่อประพฤติตนอยู่ในกรอบย่อมไม่ใช่เรื่องง่าย ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละบุคคลและองค์กรจะยึดมั่นในข้อกฎหมายและจรรยาบรรณมากน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุป กระบวนการทำงานของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การแสวงหาข้อมูล การคัดเลือกประเด็นข่าว และการปรับปรุงต้นฉบับ เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กันหรือเป็นเนื้อเดียวกันกับกระบวนการวางกรอบข่าวเด็ก ภายใต้การทำหน้าที่ของผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กรเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้กระบวนการรายงานข่าวซึ่งกลมกลืนไปกับกระบวนการวางกรอบดำเนินไปอย่างมีพลวัต ในบริบทเทคโนโลยีก้าวหน้า และส่งผลไปยังเนื้อหาข่าวและภาพประกอบข่าวที่ถูกเผยแพร่สู่สาธารณชน โดยนำไปสู่การวางกรอบข่าวทั้งเชิงบวกและเชิงลบ อีกทั้งส่งผลให้นักสื่อสารมวลชนมีโอกาที่จะทำผิดจริยธรรม ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนดังกล่าวมีความสำคัญต่อการรับรู้ทัศนคติของผู้รับสารเกี่ยวกับเด็กในประเด็นจริยธรรมและสิทธิเด็กเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) หนังสือพิมพ์ควรเพิ่มบทบาทในการรายงานเนื้อหาที่แสดงถึงการอธิบายสาเหตุและการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก มากกว่าการรายงานข่าวเพียงเพื่อให้ประชาชนรับทราบว่าได้เกิดอะไรขึ้นในสังคม นอกจากเป็น “กระຈก” สะท้อนภาพแล้ว ต้องเป็น “ตะเกียง” ส่องแสงนำทางสว่างด้วย

2) กองบรรณาธิการควรปรับกระบวนการคิดในการรายงานข่าวหน้า 1 ให้เป็นข่าวเชิงบวกที่มีความสร้างสรรค์มากกว่าข่าวเชิงลบที่ก่อให้เกิดความหวาดกลัว อีกทั้งเกิดการผลิตซ้ำความรุนแรง และอคติต่างๆ ที่มีต่อเด็ก หากจำเป็นต้องรายงาน ควรพิจารณาทั้งประเด็น แง่มุม รูปแบบการนำเสนอให้ถี่ถ้วน

3) กองบรรณาธิการในบทบาทผู้เฝ้าประตูข่าวสารควรเคร่งครัดกับการยึดหลักจริยธรรมวิชาชีพ ตลอดจนศึกษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องและอนุสัญญาสิทธิเด็กให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ การรายงานข่าวและภาพใดๆ ที่ประเมิณแล้วว่าอาจส่งผลกระทบต่อเด็ก ก็ไม่ควรรายงาน ทั้งนี้ ต้องยึดมั่นในผลประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ

4) องค์กรสื่อควรเคร่งครัดในการกำกับดูแลตนเอง สภาวิชาชีพควรมีอำนาจในการกำกับดูแลและวินิจฉัยประเด็นจริยธรรมที่เกิดข้อร้องเรียน อีกทั้ง ควรมีบทลงโทษที่เป็นรูปธรรมสำหรับการรายงานข่าวที่ขัดต่อจริยธรรม จรรยาบรรณ ตลอดจนข่าวที่ละเมิดสิทธิเด็ก ขณะเดียวกันภาคประชาชนต้องเข้มแข็งในการร่วมกันตรวจสอบสื่อและใช้มาตรการลงโทษทางสังคม ไม่สนับสนุนสื่อที่ละเลยด้านจริยธรรมเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงพลังของประชาชนในการกำกับดูแลสื่อด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการวางกรอบข่าวเด็กของสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ ที่เข้าถึงผู้รับสารในวงกว้าง เช่น วิทยุโทรทัศน์ สื่อสังคม สื่อเว็บไซต์ เป็นต้น ซึ่งน่าสนใจว่าสื่อแต่ละประเภทวางกรอบข่าวเด็กเหมือนกันหรือไม่แตกต่างกันอย่างไรและส่งผลกระทบต่อทัศนคติของผู้รับสารอย่างไร

2) การศึกษาโดยใช้ตัวแปรประชาชนที่หลากหลายในสังคมซึ่งถูกกำหนดภาพจากการวางกรอบของสื่อมวลชน เช่น กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ สตรี ผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น หากมีการศึกษาเกี่ยวกับการวางกรอบของสื่อมวลชนที่มีต่อกลุ่มคนดังกล่าวจะสามารถนำผลการวิจัยมาปรับปรุงการรายงานข่าว ตลอดจนการสื่อสารในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้คนที่หลากหลาย จะเกิดประโยชน์ต่อการสื่อสาร อีกทั้งยังจะช่วยสร้างความเข้าใจสมานฉันท์ในสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- จรรยา สมประสงค์. (2553). หนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง ปฏิบัติการในมิติด้านจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ (รายงานการวิจัย). สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://www.presscouncil.or.th/archives/153>
- ดวงกมล เทวพิทักษ์. (2555). กรอบเนื้อหาข่าวความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. กรุงเทพฯ.
- เบญจพร ศรีดี และ ชนัญสร่า อรณพ ฌ อยู่ธยา. (2561). การวางกรอบข่าวอาชญากรรมที่ประกอบสร้างผู้หญิงที่เป็นผู้ต้องหา กรณีคดี “นางสาวปริยานุช โนนวังชัย”. วารสารการสื่อสารมวลชน, 6(2), 168-197.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ และ ขจรจิต บุณนาค. (2553). บทบาทและความคาดหวังต่อสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติในการกำกับจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์. สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2563, จาก www.presscouncil.or.th/archives/143
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559). การศึกษาวิจัยปฏิรูปสื่อ เล่มที่ 4 การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อหนังสือพิมพ์ (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. (2559). ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2559. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://www.presscouncil.or.th/ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรม>
- สรารธร บุญสิทธิ. (2560). บทบาทหนังสือพิมพ์ไทยในช่วงความขัดแย้งทางการเมือง: การวิเคราะห์การทำหน้าที่และการวางกรอบข่าว กรณีวิกฤตทางการเมืองช่วง พ.ศ.2557 (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. กรุงเทพฯ.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2561). สารกับการสื่อสารความหมาย. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- อัญนิดา น้อยวงศ์. (2556). การวางกรอบความคิด เกี่ยวกับ “ศาสนาอิสลาม” ในหน้าหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษของประเทศไทย สมานึกในประชาคมอาเซียน. วารสารวิชาการ อัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา, 3(5), 105-116.
- อิทธิ คำตะลุม และ ปุ่น วิษุไตรภพ. (2560). ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 6, 2 (เมษายน-มิถุนายน) หน้า 87-100.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2556). การกำหนดกรอบและวาทกรรมของหนังสือพิมพ์ในการแก้ไข รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2552 ในปี 2555 (รายงานการวิจัย). ทูสนับสนุนการวิจัย USAID โครงการสะพาน. กรุงเทพฯ.

- De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and Typology. *Information Design and Document Design*, 13(1), 51-62.
- Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51- 58
- Salathong, J. (2015). Media Coverage in the Context of Education for Sustainable Development (ESD): Content Analysis of Climate Change in Thailand's Newspaper. *International Journal of Environmental sustainable*, 11, 1-12.
- Scheufele, D.A. (1999). Framing as a Theory of Media Effects. *Journal of Communication*, 49(1), 103-122.
- Supadihiloke, B. (2012). Framing the Sino-US-Thai Relations in the Post-Global Economics Crisis. *Public Relations Review*, 38(5), 665-675.